

Nr 24

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen med förslag till lag med vissa bestämmelser om kommunalval för perioden 1959—1962 m. m.; given Stockholms slott den 20 december 1957.

Under återopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över inrikesärenden för denna dag vill Kungl. Maj:t härmed föreslå riksdagen att antaga härvid fogade förslag till lag med vissa bestämmelser om kommunalval för perioden 1959—1962 m. m.

GUSTAF ADOLF

Rune B. Johansson

Propositionens innehåll

Det provisoriska valsystem, som 1954 antogs för kommunalvalen för perioden 1955—1958, föreslås skola gälla även med avseende å kommunalvalen för perioden 1959—1962.

Förslag

till

Lag**med vissa bestämmelser om kommunalval för perioden 1959—1962 m. m.**

Med avseende å val och särskilda röstsammanräkningar för att utse landslingsmän, kommunalfullmäktige, municipalfullmäktige, stadsfullmäktige och kyrkofullmäktige för perioden 1959—1962 samt, såvitt angår stadsfullmäktige i Stockholm, för perioden den 15 oktober 1958—den 14 oktober 1962 eller för del av sådan period förordnas härigenom,

att 45 § kommunala vallagen den 6 juni 1930¹ icke skall gälla,

att i stället för ett vart av följande lagrum i kommunala vallagen, nämligen 23 § första stycket, 25 § första stycket, 46 §, 47 §, 52 § 2 mom. och 53 §, skola gälla de bestämmelser, som under motsvarande lagrumsbeteckning finnas upptagna i lagen den 12 mars 1954 med vissa bestämmelser om kommunalval för perioden 1955—1958 m. m.,

att vad i 21 § sista stycket och 37 § sjätte stycket kommunala vallagen sägs om samma lag skall gälla jämväl beträffande 1954 års lag och nu ifrågavarande lag

samt att det i 24 § kommunala vallagen angivna formuläret skall ersättas av formulär av den lydelse bilaga vid 1954 års lag utvisar.

Denna lag träder i kraft dagen efter den, då lagen enligt därå meddelad uppgift utkommit från trycket i Svensk författningssamling.

I lag eller särskild författning förekommande hänvisning till stadgande, vilket ersatts av bestämmelse i denna lag, skall avse sistnämnda bestämmelse.

¹ Senaste lydelse av 23 och 25 §§ se SFS 1952: 265 samt av 37 § se SFS 1956: 300.

*Utdrag av protokollet över inrikesärenden, hållet inför Hans Maj:t
Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 20 de-
cember 1957.*

N ä r v a r a n d e :

Statsministern ERLANDER, ministern för utrikes ärendena UNDÉN, statsråden NILSSON, STRÄNG, ANDERSSON, LINDELL, LINDSTRÖM, LANGE, LINDHOLM, KLING, SKOGLUND, EDENMAN, NETZÉN, KJELLIN, JOHANSSON.

Efter gemensam beredning med statsrådets övriga ledamöter anmäler chefen för inrikesdepartementet, statsrådet Johansson, fråga om *fortsatt tillämpning av det provisoriska valsystemet vid landstingsval och fullmäktigval i kommunerna* och anför därvid följande.

Kommunalvalen, varmed avses val av landstingsmän, kommunalfullmäktige, municipalfullmäktige, stadsfullmäktige och kyrkofullmäktige, regleras *dels* i landstingslagen, kommunallagen, lagen om församlingsstyrelse och motsvarande lagar för Stockholm, där bestämmelser ges om bl. a. antal fullmäktige, valbarhet, mandattid, rösträtt och valkretsindelning, *dels* i kommunala vallagen, som innehåller bestämmelser om valdistrikt och valdag samt vals kungörande, förrättande och avslutande.

Beträffande metoden för röstsammanräkning stadgas i 45 § kommunala vallagen, att valsedlarna till en början skall ordnas efter väljarbeteckning (kartell-, parti- och fraktionsbeteckning). Därvid sammanföres valsedlar med samma första beteckning i särskilda grupper (A-grupper). Förekommer vidare inom sådan grupp en andra väljarbeteckning, ordnas de till gruppen hörande valsedlarna i nya grupper efter dylik beteckning (B-grupper). I den mån valsedlarna även upptar en tredje beteckning, sker ytterligare en uppdelning på liknande sätt (C-grupper). Mandatens fördelning regleras i 46 §. Först fastställs därvid i erforderlig utsträckning ordningsföljden mellan kandidaterna inom grupperna. Därefter fördelas mandatet mellan A-grupperna efter en av belgiern Victor d'Hondt anvisad metod. Denna går ut på att ett mandat i taget tilldelas den grupp, som för varje gång uppvisar det största jämförelsetalet. Gruppens jämförelsetal är, så länge gruppen inte erhållit något mandat, lika med gruppens rösttal. Därefter bestämmer man för varje gång gruppens jämförelsetal genom att dela rösttalet med antalet redan erhållna mandat ökat med 1.

Den nyss beskrivna, proportionella valmetoden överensstämmer med den som tillämpas vid val till riksdagens första kammare och som under tiden 1909—1948 användes vid valen till andra kammaren.

I skrivelse den 7 maj 1949 (nr 208) hemställde riksdagen om utredning av frågan om reformering av det proportionella valsystemet vid andrakammarval. Utredningen uppdrogs åt 1950 års folkomröstnings- och valsättsutredning. I betänkande den 28 november 1951 (SOU 1951:58) framlade utredningen förslag till ny fördelningsmetod vid andrakammarval. Förslaget byggde på den s. k. uddatalsmetoden, vilken innebär att mandatet fördelas mellan partierna med ledning av jämförelsetal som erhålles genom att man successivt dividerar rösttalet med 1, 3, 5, 7 o. s. v. Utredningen var inte enhällig; även bland remissinstanserna yppades tvekan och skiljaktiga meningar.

Frågan om valsättet upptogs i proposition nr 175 till 1952 års riksdag. Någon slutgiltig ställning till spørgsmålet hur valsättet borde vara utformat i framtiden togs emellertid inte; härför ansågs krävas ytterligare överväganden. I stället föreslogs en provisorisk lag med vissa bestämmelser om val till riksdagens andra kammare för perioden 1953—1956. Förslaget gick ut på att man för nämnda mandatperiod skulle pröva en jämkad uddatalsmetod. Jämförelsetalen erhöles enligt denna metod genom att man dividerade partiernas rösttal med 1,4, 3, 5, 7 etc. Vidare innebar förslaget, att valsedel inte skulle få upptaga mer än en väljarbeteckning; två eller flera partier skulle alltså inte såsom tidigare kunna gå samman i kartell.

Sedan riksdagen antagit förslaget med vissa formella jämkningar (se KU utl. nr 22/1952 och rskr 265/1952) utfärdades lagen den 30 maj 1952 (nr 267) med vissa bestämmelser om val till riksdagens andra kammare för perioden 1953—1956.

I ett den 1 juli 1953 avlämnat betänkande (SOU 1953:25) behandlade valsättsutredningen frågan om det proportionella valsättet vid landstingsval. Utredningen, som ansåg det väsentligt att ordningen för valen utformades så att erforderlig proportionalitet kunde vinnas utan att kartellbildning behövde tillgripas, anvisade två vägar härför, nämligen utvidgning av valkretsarna och införande av ny fördelningsmetod. Beträffande valkretsindelningen framlade utredningen ett slutgiltigt förslag men i fråga om valmetoden ansåg utredningen slutlig ställning böra tagas först i samband med den definitiva utformningen av valordningen för valen till andra kammaren.

I proposition nr 71/1954 framhöles med avseende å valmetoden önskvärdheten av likformighet mellan dels andrakammarvalen och landstingsvalen, dels sistnämnda val och övriga i kommunala vallagen reglerade val. Det ansågs även lämpligt, att man liksom i fråga om andrakammarvalen fick pröva ett nytt system. I propositionen föreslogs, förutom ny valkretsindelning för val av landstingsmän, att det provisoriska valsystemet som infördes för andrakammarvalen 1952, d. v. s. med jämkad uddatalsmetod (1,4 som första divisor) för mandatfördelningen och förbud mot flera än en väljarbeteckning på valsedeln, skulle prövas jämväl vid valen av lands-

tingsmän, kommunalfullmäktige, municipalfullmäktige, stadsfullmäktige och kyrkofullmäktige för mandatperioden 1955—1958 (beträffande stadsfullmäktige i Stockholm perioden 15/10 1954—14/10 1958).

Sedan riksdagen bifallit propositionen (se KU utl. nr 3/1954 och rskr nr 111/1954) utfärdades dels lagen den 12 mars 1954 (nr 78) angående ändring i lagen den 20 juni 1924 (nr 349) om landsting, vari bestämmelser upptogs om den nya valkretsindelningen, dels lagen den 12 mars 1954 (nr 79) med vissa bestämmelser om kommunalval för perioden 1955—1958 m. m., där det nya valsystemet reglerades. Bestämmelserna om valkretsindelningen har härefter upptagits i den nya landstingslagen av den 14 maj 1954 (nr 319).

Frågan om utformande av en definitiv valmetod överlämnades till den hösten 1954 tillkallade författningsutredningen.

Med hänsyn till att författningsutredningen inte kunde förväntas komma att avge något förslag i valfrågan i sådan tid att det kunde genomföras före andrakammarvalen 1956 föreslogs i proposition nr 11/1956 att det 1952 införda provisoriska valsystemet skulle förlängas för ytterligare en mandatperiod. Riksdagen biföll propositionen (se KU utl. nr 4/1956 och rskr 125/1956), varefter utfärdades lagen den 23 mars 1956 (nr 78) med vissa bestämmelser om val till riksdagens andra kammare för perioden 1957—1960.

Från författningsutredningens sida har upplysts, att utredningen inte kommer att kunna framlägga något förslag rörande valsystemet, innan kommunalvalen för mandatperioden 1959—1962 skall äga rum.

De skäl som 1954 åberopades för tillämpningen av det provisoriska valsystemet även vid kommunalvalen äger alljämt giltighet. Med hänsyn härtill och i avvaktan på författningsutredningens förslag synes någon ändring icke böra göras i detta system. Jag förordar sålunda, att det nuvarande provisoriska valsystemet vid val av landstingsmän, kommunalfullmäktige, municipalfullmäktige, stadsfullmäktige och kyrkofullmäktige får gälla för ytterligare en mandatperiod.

Inom inrikesdepartementet har i enlighet härmed upprättats ett förslag till lag med vissa bestämmelser om kommunalval för perioden 1959—1962 m. m. Förslaget anknyter till den särskilda lag som antogs 1954 och gällde kommunalval för perioden 1955—1958. Den föreslagna lagen avses skola tillämpas ej blott vid 1958 års ordinarie val utan även vid extra val samt olika slag av nyval och kompletteringsval ävensom vid särskilda röstsamanräkningar, avseende samma mandatperiod. Då lagen sägs skola gälla bl. a. val av landstingsmän inbegripes givetvis därmed även val av suppleanter för landstingsmän. Liksom enligt 1954 års lag skall å valsedel få användas endast en väljarbeteckning (partibeteckning). Partibeteckning skall å andra sidan utsättas på valsedeln. Hinder möter inte mot att som partibeteckning använda en sammanställning av flera beteckningar, men de

olika leden måste vara jämställda — exempelvis förenade genom bindestreck — så att inte ett system av över- och underordnade väljarbeteckningar uppkommer. Den nya lagen torde böra träda i kraft omedelbart efter utfärdandet.

Föredraganden hemställer härefter, att Kungl. Maj:t måtte genom proposition föreslå riksdagen att antaga förut omnämnda inom inrikesdepartementet upprättade förslag till *lag med vissa bestämmelser om kommunalval för perioden 1959—1962 m. m.*

Med bifall till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdna hemställen förordnar Hans Maj:t Konungen, att till riksdagen skall avlåtas proposition av den lydelse bilaga till detta protokoll utvisar.

Ur protokollet:

Johnny Sköldvall